

Ján Tóth: Tlačiť na mzdy je lepšie teraz

Michal Lehuta, Tomáš Nejedný

Podľa viceguvernéra Národnej banky Slovenska môže volanie po vyšších mzdách v konečnom dôsledku naraziť na slabší ľudský kapitál, teda výsledky školstva, vedy a výskumu. Upozorňuje aj na paradoxné zdražovanie tvorby lepšie platených miest v posledných rokoch

Rastový model Slovenska založený najmä na nízkych platoch zrejme končí, uznáva ekonóm. Ale zdá sa, že ho nemá veľmi čo nahradiť. „Nevenujeme dosť pozornosti zdravému podnikateľskému prostrediu, dôležitosti vzdelania a zdražujeme produktívnejšiu prácu,“ hovorí Ján Tóth. Pre TREND vysvetľuje aj to, prečo je v poriadku dovážať lacnú pracovnú silu a prečo znižovanie odvodov pre politikov nie je sexi.

V poslednom období badáme frontálny útok koaličných i opozičných politikov na rast platov. Čo si o tom máme myslieť?

To, že mzdy sú dôležitá politická a spoločenská téma, je úplne v poriadku. Veď hospodárska politika má byť o tom, ako maximalizovať úžitok, spotrebu, a teda aj príjmy na udržateľnej báze. Možno to malo byť témou už skôr. Treba si však dať pozor na tradičný kompromis medzi mzdami a zamestnanosťou. Keď sú mzdy nižšie, najať pracovnú silu je atraktívnejšie. Keď sú vysoké, zamestnávateľi si viac budú dávať pozor na to, koho najmú, a môžu investovať viac do automatizácie.

Ku ktorému z týchto cieľov by sa politici mali prikláňať?

Tým, že sme historicky mali vysokú nezamestnanosť, v minulosti bolo lepšie sa sústrediť skôr na zamestnanosť. Pre spoločnosť je lepšie, keď je čo najviac ľudí zamestnaných, aj keď s nižšími mzdami, ako keby priemerná mzda bola vysoká a zamestnaný bol menší počet ľudí. Samozrejme, tá situácia sa mení: nezamestnanosť sa blíži k historickým minimám a tým sa má meniť aj tento pohľad. Môže byť väčší dôraz na mzdy. Ale netreba to preháňať, lebo nezamestnanosť je u nás stále v medzinárodnom meradle vysoká. Dlhodobé skokové nárasty miezd nad rast produktivity by mohli zamestnanosť zabrzdiť.

Cítite tlak verejnosti na rast miezd?

Čakal by som, že bude väčší. Vidieť náznaky v automobilkách alebo hypermarketoch. Ale v agregovaných číslach prekvapivo stále nevidíme výrazne zrýchlený rast miezd. No predpokladáme, že čochvíľa nastane. V našej prognóze rátame, že mzdy postupne narastú z tempa tri percentá ročne na päť. A že ekonomika by sa mohla začať v budúcom roku prehrievať.

Je zo strany politikov správne v tomto čase tlačiť na mzdy?

Štát tlaky na mzdy môže kompenzovať úspornou rozpočtovou politikou. Napríklad mať menej lepšie platených úradníkov alebo efektívnejších učiteľov. Určite by nebolo dobré, keby sa zvyšovali výdavky na všetko.

Diskutuje sa o zverejňovaní platov v inzerátoch, zvýšení nezdanej časti, príplatkov, minimálnej mzdy... Čo z toho podľa vás dáva zmysel?

Inzeráty by mohli mať dve výhody. Pracovný trh môže lepšie fungovať, pretože bude mať viac informácií. A v tomto čase sa mierne zlepši vyjednávacía pozícia zamestnanca, čo do budúcnosti nemusí byť zlé. Odpočítateľná položka je klasické neutrálne zvýšenie čistých platov. Nevytvára problémy, ako keby sa napríklad komplikovali sadzby daní.

V trhovej ekonomike rastú mzdy prirodzene vtedy, keď je po práci vyšší dopyt ako ponuka. Tá situácia nastala. Prečo sa do toho miešajú politici?

Odbory už takmer nemáme a pre politikov je to prirodzená téma. Nezamestnanosť je na rekordných minimách, takže sa prešlo na platy.

Má do tohto trhového mechanizmu vstupovať štát?

Áno, veď je zástupca ľudí. Len by mal vystupovať čo najviac protrhovo, posilňovať potenciál ekonomiky, aby sa udržateľne zvyšovala produktivita. Odstrániť dotácie neperspektívnym majiteľom kapitálu a dať takto získané zdroje na znižovanie daňovo-odvodového zaťaženia práce.

Na rôznych fórach sa šíri pocit krivdy, že platy na Slovensku sú nízke a bohaté firmy si rastúce zisky nechávajú pre seba. Je ten pocit opodstatnený?

Z dlhodobého hľadiska áno, pretože produktivita na Slovensku v uplynulých dvadsiatich rokoch až donedávna rástla rýchlejšie ako mzdy. Dôvodom bola armáda

nezamestnaných. Ale v ostatných troch-štyroch rokoch to neplatí. Zamestnávateľia sú viac tlačení situáciou na trhu práce a vidieť, že zo svojho koláča dávajú [zamestnancom] viac. Zisky sa tiež zvýšili, ale nie sú na predkrízovej úrovni.

Keď sa porovnáme s krajinami západnej Európy, Slovensko je v podiele odmien zamestnancov na HDP stále veľmi nízko.

Je pravda, že tento podiel miezd v ekonomike je zrejme stále nízky. Môže za to hlavne história: po transformácii a od deväťdesiatych rokov sme zdedili veľmi veľa nezamestnaných. Oveľa viac ako Česi. A ak sme mali vysokú nezamestnanosť, bolo lepšie preferovať zamestnanosť pred vysokými mzdami. Zamestnanci nemohli veľmi vyskakovať, keď za dverami firiem čakali rady nezamestnaných. Zamestnaný človek takúto nižšiu mzdu môže vnímať ako nespravodlivú, ale pre nezamestnaného je lepšie, keď je zamestnaný aj s nižším platom, ako keby prácu nemal vôbec. Ale v posledných rokoch odmeny zamestnancov na HDP rástli a vrátili sa k nášmu dlhodobému priemeru. Práve preto, že mzdy rástli rýchlejšie ako produktivita. Čiže aj bez politikov trh začal „riešiť“ mzdy už oveľa skôr.

Nedrží Slovensko mzdy nízko aj dovozom pracovníkov zo zahraničia?

Takáto imigrácia ekonomike prospieva, najmä ak by sme dovážali kvalifikovanú pracovnú silu. Je pravda, že v konkrétnom sektore budú ľudia, ktorí na tom stratia, ale pre celú spoločnosť to bude plus. Pretože dovoz lacnejšej pracovnej sily je ekvivalent dovozu technológie, ktorá pomáha vyrábať lacnejšie. Ľudia to zväčša zle chápú: príde ukrajinský doktor a miestnemu sťaží nárast mzdy. Ale to, že na zdravotníctvo by sme zrazu mohli míňať menej, nám dovoľí zvyšovať výdavky inde alebo znížiť dane z práce pre ostatných. Nevýhodou je, že to bolí ľudí v danej brandži. Potom je lepšie, obrazne povedané, zadotovať preškolenie tých ľudí, napríklad lekárov na super chirurgov. Z minulosti vieme, že stratégia ničenia strojov, ktoré „nám“ berú prácu, nebola ideálna na zvyšovanie životnej úrovne.

V posledných rokoch sme dotovali nízko platené miesta a prudko zdražili vysoko produktívnu prácu

V jednej prezentácii ste sa pýtali, či nedržíme nízke mzdy a zamestnanosť v menej produktívnych sektoroch dotáciami. Čo ste tým mysleli?

V posledných rokoch sme prudko zdražili vysoko produktívnu prácu a, naopak, dotovali nízko platené miesta. Pracovné miesta v IT sektore sme zdražili cez oveľa

vyššie odvody posúvaním a aj odstránením stropov. A, na druhej strane, dotujeme nízke platy cez odvody alebo priamo cez dotácie menej perspektívnym podnikom. To znamená, že ekonomika vytvára viac horšie platených miest a menej dobre platených v porovnaní s tým, ak by tieto zásahy neboli.

Bavíme sa o baníctve, poľnohospodárstve?

Baníctvo je extrém. Keď som ešte viedol Inštitút finančnej politiky, tak sme ukázali, že tých ľudí dotujeme dokonca viac, ako dostávajú na platoch. Plus je to objektívne nebezpečná práca a špiní nám prírodu. Úplne zlý model. Ale nie je to len poľnohospodárstvo, sú to aj rôzne dotácie na „udržiavanie“ zamestnanosti v súkromných firmách. Pracovná sila môže byť takto dlhodobo „zabetónovaná“ niekde, kde nemá dlhodobú perspektívu na rast miezd.

Ohrozilo by štedrejšie delenie sa firiem o zisky ich konkurencieschopnosť?

Ak sa to nebude robiť skokovo, ale len postupne a hlavne bude to sprevádzané zlepšovaním podnikateľského prostredia v nemzdovej oblasti, tak nemusí. Ak, naopak, budeme mať napríklad naďalej najvyššiu cenu elektriny, tak o to menej pôjde na mzdy.

Pre vyššie platy už odchádzajú výrobcovia káblových zväzkov. Nehrozí to isté aj v ostatných oblastiach?

Keď nám takto klesá nezamestnanosť, prirodzene by nás malo menej trápiť, ak odchádzajú nízko platené miesta zo silných regiónov. Je možno aj dobré, ak odídu káblikári, pretože sa uvoľní pracovná sila, ktorá sa môže uplatniť na pracovných miestach s perspektívou vyššej pridanej hodnoty, a teda aj mzdami. Obrazne, nemáme mať ambíciu súťažiť s Rumunskom alebo Ukrajinou.

Takže sa blíži koniec éry Slovenska ako lacnej montážnej haly?

Predpokladám, že áno, pokiaľ ide o podiel, ktorý získajú zamestnanci z celkovej pridanej hodnoty. Potenciál rastu založený na lacnej pracovnej sile sme už postupne vyčerpali a s vyššími platmi budeme musieť súťažiť v zóne inovácií, kreativity, technológií a dobrých verejných služieb. Ale náš automobilový priemysel by som neoznačil len za montážnu dielňu, máme tu zaujímavý automobilový klaster spolu s Českom.

Prečo politici doposiaľ nepristúpili k zníženiu odvodového zaťaženia? Máme ho jedno z najvyšších v Európe.

Je to drahé a voliči tomu nerozumejú.

Politici by predsa zožali pomerne rýchle úspechy v podobe nižšej nezamestnanosti.

Menej ich to tlačí, keď teraz nezamestnanosť ide razantne dole. Je to menej sexi, politicky sa ľahšie predáva zníženie daní ako zníženie odvodov. Odvody ľudia menej vidia, väčšinu zaplatia firmy. A zvýšenie platov nepríde hneď. Keď sa podnikateľovi znížia náklady na pracovnú silu, najprv mu stúpne zisk a až potom sa podelí so zamestnancom.

Viedlo by zníženie odvodov k zmenšeniu armády nezamestnaných na Slovensku?

Pravdepodobne áno, do dvoch-troch rokov. Určite by sme sa nemali zmieriť s tým, aby bola u nás minimálna nezamestnanosť taká, aká je v iných krajinách maximálna. Pomohla by aj podpora pracovnej mobility. Ak majú ľudia vysoké dávky a dom bez hypotéky, môžu relatívne slušne žiť aj bez stabilnej práce. Bolo by vhodné podporiť sťahovanie týchto ľudí za prácou a zvážiť, či chceme podporovať pasívny život zo sociálnych dávok.

Má zníženie odvodov nejaké riziká?

Nebolo by dobré znižovať odvody pri nízkych platoch a platiť to vyššími odvodmi z vyšších miezd, ako sa to dialo doteraz. Ak bude štát odvodovo dotovať len lacnú pracovnú silu, potom sa bude tvoriť viac zle platennej práce a títo zamestnanci budú pýtať menej peňazí od firiem. A hlavne treba to robiť plošne, a nie si vyberať firmy, ktoré majú problémy, a teda môžu byť do budúcnosti menej perspektívne.

Je Slovensko pripravené na to, aby vznikali pracovné miesta s vyššou produktivitou i mzdami? Mám na mysli zanedbávané školstvo a vedu. Nenarazíme?

Ak by sme chceli spraviť rýchlo veľký skok, tak narazíme. Nevenujeme dost' pozornosti zdravému podnikateľskému prostrediu a dôležitosti vzdelania. Najväčší rastový potenciál v mzdách je cez vyššiu produktivitu. A nesmieme výrazne zdražovať tvorbu dobre platených miest, ako to bolo v posledných rokoch.

Zo vzdelávania akoby politici rezignovali. A spoliehali sa na firmy, že zachránia školstvo.

To je zlý prístup. Najmä ak tu máme veľa firiem, ktoré možno nemajú záujem o drahšiu pracovnú silu. Ak dáme politický priestor firme, ktorá potrebuje robotníkov, tak začne tvrdiť, že všetci musíme byť robotníkmi, aby mala veľký výber a nemusela zvyšovať platy. Keď už, lepšie je počúvať skôr firmy budúcnosti napríklad z IT prostredia, ktoré majú síce rovnakú motiváciu, ale produkujú rádovo vyššie mzdy. Mám pocit, že veľkí zamestnávateľia s montážnymi dielňami dnes majú lobisticky prevahu a sú aktívnejší. Na to by sme si mali dávať veľký pozor.

Zdroj: <https://www.etrend.sk/trend-archiv/rok-2017/cislo-19/jan-toth-tlacit-na-mzdy-je-lepsie-teraz.html>